

stere, furtis et sacrilegiis instinctu diabolico non A metuunt inhiare. Ex quibus quidam, quos adhuc ignoramus, ingredienti hanc beatæ Dei Genitricis Mariæ basilicam, pallium desuper altari sanctæ crucis non timuerunt auferre; sed et alia quædam nuper ablata sunt inde, liteamina videlicet ex lecto Frederici custodis ecclesiæ; sed et de capella S. Petri infra claustrum ablatum est vestimentum sacerdotale in præsentī, in præterito vero anno liber missalis. Quarum omnium rerum fraudatores et sacrilegos excommunicamus et anathematizamus

per virtutem et auctoritatem Dei omnipotentis Patris, et Filii, et Spiritus sancti, in virtute sanctæ crucis, ex virginitate beatæ Dei genitricis Mariæ et auctoritate sancti Petri apostolorum principis, omniumque sanctorum, ut sint excommunicati et separati a participatione corporis et sanguinis Christi et ingressu ecclesiæ, omnique Christianorum societate, donec ad emendationem et satisfactionem veniant vel prædicta quæ abstulerunt huic ecclesiæ reddant.

CIRCA ANNUM DOMINI DCCCCLXIII.

SIGEHARDUS

MONACHUS SANCTI MAXIMINI TREVIRENSIS.

SIGEHARDI DE MIRACULIS SANCTI MAXIMINI.

(Apud Pertz, Monumenta Germaniæ historica.)

MONITUM AD LECTOREM.

S. Maximi Vitæ a Lupo episcopo fortasse Catalaunensi (274^a), conscriptæ ut secundum librum de miraculis ejusdem sancti adjiceret, Sigehardo auctor fuit Wikerus, qui a 957-966, abbas monasterium S. Maximini Trevirensis regebat (274^b). Ille, quamvis viribus diffusus, anno 962 vergente vel 963 incipiente (274^c) opus aggressus, ea tantum se narrare profitetur, quæ abbas bene comperta habuerit ipsique iradiderit (274^d). Attamen etiam alios cœnobii monachos consuluisse videtur. Nam etiamsi quæ Gisilbertus dux Ogoni abbati retulerat (274^e), Wikero narrante, perceperit, alia tamen Thietbertus monachus (274^f), Ruotpertus presbyter (274^g), Wenido custos (274^h), Reginerus presbyter (274ⁱ), fortasse Adalbertus quoque postea Magdeburgensis archiepiscopus (274^j) aliique (274^k) cum ipso communicaverunt. Hæc omnia Sigehardus, qui certo certius monachus habendus est (274^l) calamo excepit, et simpliciter quidem temporisque ordine neglecto (274^m), sed satis accurate, bona fide, et satis probabili dicendi genere usus (274ⁿ), memoriæ tradidit. Ex quibus capita 8-18, quæ res Lotharingicas sæculi IX et X aliquatenus illustrant, hoc loco erant exhibenda, reliquis prætermisissis, quippe quæ ad historiam vix ac ne vix quidem spectent.

Codices in bibliotheca urbis Trevirensis ditissima, in cujus libris manuscriptis exscribendis hoc anno VV. Cll. Wyttenbachio socio nostro et Laven bibliothecæ præfectis permittentibus mihi benigne animo valde faventibus, integro fere mense occupatus fui, quinque inveni, quorum ope textum non uno loco emendavi.

(274^a) Acta SS. Mai VII, p. 20.

(274^b) Ann. S. Maximini, p. 7.

(274^c) A. 27. Ottonis primi, c. 41.

(274^d) Præf.; cf. c. 23. (ed. c. 24.): « Jam vero ad hoc tandem veniamus, quod de se ipso venerandus pater noster referre solitus erat. »

(274^e) C. 12.

(274^f) C. 6.

(274^g) C. 17.

(274^h) C. 17.

(274ⁱ) C. 21: « ut ipse mihi sæpe testatus est. »

(274^j) C. 16.

(274^k) C. 15: « ut affirmant qui viderunt. »

(274^l) In Necrol. S. Maximini antiquo (Cod. Gorres-Confluent. n. 2, vi Kal. Sept. occurrit: « Sigehardus abbas nostræque congregationis mona-

chus, qui an noster sit dubitandum videtur. Cur hunc Brower (*Ann. Trev.* IX, 41; I, p. 440) Aquitanum hominem dixerit, nescio.

(274^m) C. 1: « Ordinem temporum, ut gesta sunt, non valemus servare, quia similibus similia placet connectere. Nec video, quid obstet ædificationi legentium, quod in relatione gestorum hujusmodi tempora varientur, dummodo quæ gesta sunt non sileantur. »

(274ⁿ) Ipse tamen modestia qua commendatur dicit in fine operis c. 30: « Cæterum obsecro omnes, qui hoc opusculum non liventibus oculis respicere dignabuntur, ut dum eos incultior offenderit sermo, facilem dent imperitiæ veniam, nec stupeant, hominem rusticum et qui vix prima artis grammaticæ rudimenta perceperit, oratoris

1) N. 1151 (963) mbr. s. xiii, ex. fol., olim S. Maximini magnam Vitarum sanctorum collectionem continet, olim 7 voluminibus digestum, quorum 4 adhuc supersunt. In secundo (olim tertio) f. 125 Vita S. Maximi legitur, eique Sigehardi liber secundus subicitur, qui recentiori manu (275) ex altero ut videtur exemplari sæpius est emendatus. Ex hoc codice (276) procul dubio editio fluxit, quæ. Henschenio curante, in Actis SS. Vol. VII, p. 25 prodiit. Ex eodem etiam, antequam correcturæ et additio illa factæ sunt.

1°) N. 1167 (CCCXCVI) chart. s. XV ex., olim codex beatæ Mariæ virginis in Clusa Eberhardi, descriptus est.

2) N. 1380 (1141) a. 1514 in membranis albis eleganter exaratus, maximam partem I sequitur (277), altero tamen codice adhibito, ex quo capitum divisiones et rubras recepisse videtur.

3) N. 1396 (1337) chart. s. xvii fol. inter varia historiam Trevirensis illustrantia etiam hunc librum ex codice optimo descriptum continet. Quæ in 1 post correctæ et in 2 melius leguntur, hic quoque recte habentur, alia vero ex hoc tantum emendari potuerunt.

4) N. 1381 (1180.) chart. s. xvi 4°, quamvis negligentissime scriptus mendisque innumerabilibus depravatus, ex fonte tamen bono haustus est.

Alium codicem eumque antiquiorem, scilicet s. xi scriptum, præfatione vero, ut videtur, destitutum, qui olim monasterii S. Gisleni fuit, Bethmannus noster in bibliotheca Montensi invenit, quo sine detrimento editionem nostram carere posse, confido. Adnotationes quasdam Hotheim præbuit, qui libri fragmenta scriptorum Trevirensium collectioni (I, p. 465-468) inseruit.

copiam loqui nequivisse. Temeritatis vero, quasi qui viribus meis majora præsumpserim, a nemine me spero arguendum, quia præmissa præfatiuncula satis lecturis aperiet, quanta præcipientis auctoritas me invitum multumque refragantem ad ista tandem impulerit. »

(275) Eadem, ut videtur, manu in schedula parva addita est historiola quædam de miraculo ab Ottone imperatore probato, quæ in editionem c. 25 Act. SS. Mai VII, p. 30. transiit, neque tamen Sigehardo tribui potest: « Sed quid præhabita recensemus miracula, cum novella habeantur in proximo? Te namque Wilkero in abbatali honore onereque constituto, patroni nostri gloria refulsit. Reginso, ut nosti, et Engela [de Branbach (a)] liberi ex liberis parentibus orti, se et unicum filium suum Adelmannum sancto Maximino tradiderunt, ea conditione, ut ipse puer, quoad viveret, posterique sui, qui masculi essent, duos denarios, feminae vero unum denarium ad altare beati Maximini in festivitate sancti Martini persolverent, post mortem vero illorum, quod melius haberent in pecoribus sive in vestibus, ecclesiæ cederet. Interim cuidam miles, hanc in patriam prædæ causa veniens, ipsum puerum prænominatum, parentibus ignorantibus, subtraxit, et per Treberinum pontem equitans, abducere secum cogitaverat. Quid plura? Puer reflexis oculis monasterium divi

pontificis Maximi intuens, ut eum sanctus Dei de manibus erueret militis, exclamavit. Unde iratus miles puerum percussit; sed mox ultione divina fracto equi collo, de ponte in aquam cecidit; puer autem super pontem incolumis et illæsus remansit. At puer limina sancti expetens, tibi abbati Wilkero causam innotuit, qui Deo gratias agens, puerum parentibus restituisti. Perinde etiam hoc celebre factum regi serenissimo, Ottoni videlicet primo, ea luce Treveris existenti, aperiens, puerum suæ regali magnificentiae præsentasti, utque testamento suo traditionem pueri prædictam confirmaret, necnon ab omnibus advocatis ipsum puerum memoratum ejusque posteros absolveret, et ut nulli beneficiarentur, exorasti. Quam denique petitionem piis votis morem gerens fieri decrevit, et chirographum inde conscribi sigillique sui impressione anno regni ejus tertio jussit communiri. » Diploma Ottonis, ex quo hæc excerpta sunt, (Honthelm Hist. Trev. I, p. 299.) an genuinum sit, valde dubito.

(276) Rivet Hist. litt. VI, 30^t, errat, si hanc historiam ex cod. S. Victoris Par. editam dicit.

(277) Ex hoc etiam historiolum n. 15 memoratum recepit, quæ tamen jam ab alio quodam in nota marginali Sigehardo adjudicatur. Deest in codd, 3, 4.

(a) De branbach e corr. add, 2.

PRÆFATIO AUCTORIS.

Omni in Christi reverentia suscipiendo ¹ domino abbati WIKERO SIGEHARDUS ².

Rogas, pater karissime, immo vi quadam auctoritatis extorques invito, quatinus arduum omnino meisque viribus præminens explicandum opus assumam. Nam præcipis propriaque ³ potestate compellis, quo ea quæ post editum a Lupo episcopo de Vita sancti Maximini librum per eundem gloriosum Christi confessorem sunt gesta miracula, ne prorsus legentium vel audientium utilitati depereant, stilo alligem, ac competentis serie narrationis digestis, post illum primum, secundum super illis libellum absolvam, te certe locu-

turo suggerente materiam. Qua de re coartor et duobus, veritus scilicet, ne aut tibi renitendo inobedientiæ crimen incurram, aut iterum parere conando cæpto subcumbam; cum nimirum ingenioli mei tenuitatem et eloquii stillulam exequendo istiusmodi negotio nullatenus sufficere videam. Igitur tanta rerum difficultate ⁴, qua nusquam illæsus evadere valeam, quasi quodam murorum ambitu inclusus et undique circumseptus, hoc solum michi agendum utile ratus sum, scilicet hæc in parte locum evasionis eligere, qua perspicio minus ex præcipio læsionis posse contingere. Nam cum constet contemptum quidem seniorum ad animæ periculum, defectum vero in cæptis spectare

VARIÆ LECTIONES.

¹ suspiciendo ³ amplectendo ⁴ O. in c. r. s. desunt ¹. ² S. obsequium et debitam obedientiam exhibitionem ⁴. ³ quæ post add. ¹ ac propria ². ⁴ difficillitate ¹. difficultate ².

ad ridiculum, quis sanum sapiens tollerabilius, A immo longe salubrius fore non censeat, pro impericia irrisiones hominum sustinere, quam pro superbia semetipsum condemnare? Quapropter diu multumque desideratum opus perge⁵ securus aggredi. Ego plane tibi pro viribus adero, nequaquam ausus tuæ sanctitati diutius reluctari. Omnia ergo quæ dixeris, vel a te ipso, ut promittis, et ab his qui adhuc vivunt tecum visa, vel ab his qui viderunt tibi probabilibus personis comperta, qualicumque prosequar stilo, non ad hoc propriæ possibilitatis fiducia nitens, sed tam operosum michi negotium tuæ potius cunctorumque sanctorum fratrum meritis et orationi committens. Aderit etiam, sicut semper in omnibus, ita et in hac quoque parte clarus noster forte Maximinus, facile, ut B confido, apud Christum dominum obtenturus⁶, ut, sicut ille a Deo patre in Spiritu sancto factus est omnibus salus et justitia, ita quoque et michi elingui efficiatur lingua. Quod si dignabitur, haud dubium, liquidam veritatem etiam a muto luculenter expressum⁷ iri. Nec reticendum est, quod cum facile confidam, Deo piisque omnibus succedentium temporum hoc opusculum gratum fore, vereor tamen præsentium aliquos eidem derogaturos meque insulsum, falsiloquum, nullius momenti

homuncionem, omnium reprehensione dignissimum, toto orbe adjudicatuos. Nec te, fateor, pater venerabilis, etsi voluerint, excipere valebunt, quin tocus hujus insectationis peste involvaris, quippe cum et me juxta assertionem talium falsa scribere compuleris et scribenti falsitatis materiam ministrasses. Qua ex re operæ⁸ pretium video, præsentis⁹ præfaciuncula calumpniandi viam estis obstruere, non magnæ defensione arte refragando, sed humiliter suggerendo, quo meminerint, primos ac fortissimos Christi assertores ydiotas¹⁰ fuisse, non sophistas¹¹; neque me expectant Mercuriali lepiditate¹² Tullique¹³ copia in curia declamaturum, sed in cellula monasterii rerum gestarum veritatem, sobrio ac veridico pii patris ore depromptam, puro simplicique seamone dicturum. Deinde vero, etsi merito illis despectui habita fuerit vilitas ista elaborantis, honori tamen quæso habeatur prærogativa jubentis; nec statim credant, patrem nostrum, virum utique sancta vita et conversatione conspicuum, falsa dicere quam silere maluisse. His ita prælibatis, Wikere¹⁴ pater, quod agendum imminet ineamus, exorata prius dignatione divina, quatenus ipsa annuente, quæ illa sanctisque omnibus digna sint, et tu ore edicere et ego scripto persequi valeamus.

EXPLICIT PRÆFATIO¹⁵.

8¹⁶. (890) Temporibus Arnulfi¹⁷ imperatoris, C cum jam in hoc loco religionis, pro dolor! status haut minima ex parte laberetur et monachicæ professionis rigor paulatim laxari ac dissolvi cœpisset, defuncto monasterii abbate Herkenberto, monachi pro electione abbatis palatium ex more competunt. Quibus cum peccatis exigentibus electio non permetteretur¹⁸, sequestratis aliquibus monasterii possessiunculis, quæ vix artam monachis sustentationem potuissent præbere, cuidam Megingaudo (278), regni hujus duci, qui tunc forte aderat¹⁹, abbatia ab imperatore donata est. Qua suscepta cum lætus ad propria remeasset, hilarem se ac jucundum pro accepto beneficio per totum diem²⁰ omnibus exhibens, adveniente nocte cum conjuge cubiculum adiit. Cumque D læti thoro pariter discubuissent, digressis omnibus, solam mulierem secreto in hæc verba alloquitur: « Scisne, inquit, quantum michi munus

dominus meus imperator largitus sit? » Illa vero cum se nescire fateretur: « Servum, inquit, prædivitatem in beneficium michi indulsit; et si vis scire, ipse est Maximinus cum abbatia sua²¹, quem etiam tibi si²² volueris tradam. Quibus auditis, sanæ mentis mulier virum prope modum insanum, quantum in se fuit, pro temeraria garulitate vehementer, objurgare, seque tanti beneficii indignissimam proclamare²³; cum inter hæc haut mora fuit, et ecce injuriam dilecti Dei Maximini²⁴ digna vindicta subsequitur, aique os blasphemum ultio divina corripuit. Nam ille fragilis ac caducus terricola, qui inani jactantia ac tumido animo se super cœli consulem Maximinum extendisset, subito infra semetipsum totus contrahitur, et paulo ante hominis forma, in speram quamdam vel globum pene informem convolvitur.

9²⁵. Tunc Megingaudus, tam acriter diutius²⁶

VARIE LECTIONES.

⁵ pergo 2. 3. ⁶ obtentaturus 2. *corr.* obtenturus 1. ⁷ expresum 3. ⁸ *post add.* 1, ⁹ *deest* 2. *post add.* 1. ¹⁰ ideotas 3. ¹¹ *e corr. rec. manus* 1. ¹² lepulitate 1. ¹³ tullique copio *corr.* tullique copia 1. tullique *corr.* tullique 2. ¹⁴ wichere 2. *corr.* wikere 1. ¹⁵ ita 3. *ubi sequitur*: Incipit liber secundus de miraculis sancti Maximini archiepiscopi Trevirorum. — Exordium hujus opusculi illi miraculo insigni statueram dedicare. *Ita fere etiam* 4. *Ceteri codd. et ed. hoc loco manci sunt.* ¹⁶ c. 10. *edit.* — *add. rubram*: Gravissimo periculo se exponunt qui abbatialem hujus monasterii electionem cassare moluntur; 3: Quam dire ulcio divina Megingaudum regni hujus ducem hanc abbatiam tenentem et in sanctum Maximinum blasphemantem corripuit¹⁷ arnoldi 1. 4. arnulphi 2. 3. ¹⁸ admitteretur 3. ¹⁹ aderant *corr.* aderat 1. adierat 3. ²⁰ *deest* 3. ²¹ *post ad.* 1, *deest* 2. ²² si v. tibi 3. ²³ cepit p. 2. ²⁴ *post add.* 1. ²⁵ 2. *ad. rubram*: Predicti Megingaudi conglobati curatio benivola; 3: Megingaudus penitentia ductus virtute Maximini pristina redditur forme. ²⁶ *ita codd. omnes, diunitus ed.* — 2, *ade, uexatus, quod in 1. quoque scriptum sed post deletum est.*

NOTE.

(278) cf. Regino a. 892. Lamei Acta Pal. V. p. 165. Ad eum Brower. Ann. p. 439 epitaphium in ecclesia S. Albani Mogunt, repertum refert.

animadversus, in se rediit, quid et cur pateretur intellexit, et ex toto corde, adhortante conjuge, dicti pœnituit, seque copiis præparatis magna cum celeritate Treverim deportare præcepit. Tandem itaque ad monasterium ventum est, ante sanctum altare deponitur, xenis preciosis ipsum altare cumulatur. Et qui prius se dominum superbe proclamavit, tunc sancti Maximi servum nutibus ac sibilis potius quam verbis humiliter assignavit. Nec fructibus suæ satisfactionis privatus est homo postquam ad ejus clementiam, quem quasi procaciter læsit, supplex²⁷ confugium fecit. Nam fusa pro eo a fratribus prece, meritis Maximini cœlestis ira sedatur, virtuteque sancti integra sanitas in puncto temporis Megingaudo redditur. Sic homo salubri correptione a Deo castigatus, ne ulterius blasphemaret in sanctos, Maximinum ex tunc vita sua colit ut sanctissimum, amplectitur ut patrem, veneratur ut dominum. Remque²⁸ gestam ad imperatorem protinus referens, pro denegata²⁹ fratribus electione sollicitavit, nec prius rogatu et obsecratione circa regem destitit, quam regalem fiscum, Ribiniacum (279) nomine, fratrum usibus acquisisset³⁰. Hujus ergo tanti ac talis patroni nostri sanctitatem quis satis miretur, quis digne collaudet? Adeo in meritis ac virtute Maximini nostri omnia altiora, omnia excellentiora sunt, quam ut ne æstimari quidem, nedum etiam abs quolibet mortalium valeant explicari. Sed nos unde hac quantulacumque sancti laudatione digressi sumus, ad propositum redeamus.

10³¹. Quamvis, ut superiore capitulo retulimus, ordo ac districtio regularis in hoc loco anteriori tempore negligentia et enervitate præpositorum aliqua claudicasset ex parte, numquam tamen divina meritis Maximini annuente clementia, huic loco sanctos ac religiosos defuisse viros, donec iterum datis abbatibus neglectus regularis observantiæ vel in pristinum vel etiam in melius Deo propicio corrigeretur, cum ex multis quæ non est temporis hujus³² explicare,

tum etiam ex eo quod in præsentiarum referam, liquido claret.

11³³. Siquidem post memoratum Megingaudum potestatibus et usibus hujus regni ducum hæc abbatia³⁴ subjacuit, his tantum exceptis, quæ fratrum sustentationi dudum sequestrata fuerant; quæ tamen ipsa, sicut et adhuc, eorum defensionem a regibus committebantur. Qua ex causa cum Gislebertus admodum juvenis dux regno præficere, ut illa se ætas habet, secularibus oblectamentis et pompis ac voluptatum illecebris primo sui principatus tempore, quamvis postea³⁵ egregius³⁶ vir factus sit (280), se potius dedens, quam commoditatibus subditorum prospiciens, monachos hujus monasterii etiam vehementer afflixit, ea scilicet quæ in usus eorum cesserant adimens suisque satellitibus disperciens. Ea autem tempestate vir clarissimus Henricus³⁷, genitor serenissimi [augusti³⁸] Ottonis³⁹, cujus imperiû anno vigesimo septimo hæc scripsimus, monarchia regni potius, sub lito quidem justitia, pace et clementia modestissime gubernavit, imperii vero apicem virtutibus et gloria omnique bonestate singulariter decoravit.

12⁴⁰. Inito ergo consilio, fratres, ut dictum est, intollerabili afflictione a Gisleberto depressi, regiam clementiam adierunt, quidque⁴¹ incommodi a duce paterentur, conquesti sunt. Nichil tamen tanto labore assumpto proficientes, indignationem magis prædicti ducis, immeriti licet, emeruerunt. Quid aliud agerent? Defectum tantum a monasterio, necessitatis ultimo coacti, meditabantur, cum subito vires denuo reparant animorum, consilium in hunc modum restaurant, scilicet ad regem regum, Maximino patrocinate, suum orando referre negocium. Quod⁴² cum aliquandiu haut segniter ageretur⁴³, quadam nocte venerabilis Maximinus in visione duci quiescenti supervenit; ac primo quidem, quis sit quorumve causa venerit, pandit; deinde obnoxii culpas arguit; ad ultimum vero — mira di-

VARIE LECTIONES.

²⁷ suplex 1. ²⁸ que deest 2. ²⁹ de neganda post corr. denegata 1. deneganda corr. non deneganda 2. ³⁰ acquisiisset corr. acquisisset 1. ³¹ In 1. nulla capitis distinctio; 2. 3. add. rubram: Divina annuente clementia huic monasterio sancti ac religiosi viri nunquam defuere (defuerunt 3.). ³² deest 1. ³³ Nulla distinctio in 1. 2. 3. add. rubram: Quam graviter dux Gislebertus hanc abbatiam dissipans fratres hujus loci afflixerit. ³⁴ abbatia 1. ³⁵ post add. 1. deest 2. ³⁶ egregium corr. egregius 1. ³⁷ henricus codd. ³⁸ deest 2. 3. 4. ³⁹ octonis 1. ⁴⁰ 2. add. rubram: afflicti fratres regiam clementiam contra ducem interpellaturi adierunt; 3: A. f. regis tutamine frustrati Maximinum merentur de tyranno ultorem. ⁴¹ quicquid incomodi 2. ⁴² In 2. novum caput incipit hac rubra notatum: Lamentantium fratrum precibus venerabilis Maximinus inclinatus, scelerato duci post illatas minas flagellationibus ipsum emendatum reddidit. ⁴³ agerent 2.

NOTÆ.

(279) Rubenach; cf. Arnulfi diploma ap. Hontheim Hist. Trev. I, 226.

(280) De eo ita Vita Gerardi Broniensis c. 23, ap. Mabill. Acta, V, p. 268: « Calidum ne dux Gislebertus, cujus mentionem prætitulavimus, a nobis abscedat illaudatus et inglorius, circa ejusdem sancti locum exstitit satis humanus et valde munificus, quedam scilicet prædia subtrahens sibi militantibus, quæ non pauca expendere beneficii grati militibus, inibique contradens jure perpetuo cum militaturis Christo militantibus. Qua de re unum

est quod moneo repetens, tibi dico, Ursidungi Celsensis (i. e. S. Gisleberti) monache, qui ducis Gisleberti largissima victitas stipe, considerans diligenter attende, ne quando ejus animæ inveniatis immemor esse, sed potius incogitabilem benignissimi Jesu pietatem pulses importunissima prece, quatenus aurea perpetuæ contingat præmia vite. Et ne forte desperando mussites rebellasse eum adversus dominum suum principem Romanum, mortis dirissimum, proh dolor! recepit commercium: et Dominus Jesus non bis vindicet in idipsum »

turus sum et ferme incredibilia, his tantum qui A Deum non credunt omnia posse — latera ac scapulas flagellis cædendo liventes reddit, statimque disparuit. Mox autem dux, sommo suo simul ac somnio ita graviter excussus, familiaribus paucis, somnium quidem ⁴⁴ se vidisse, quidque in ipso perpessus sit attestantibus plagis, edixit, sed cur hoc, vel quis egerit, summo studio alicui illorum ⁴⁵ indicare dissumulavit, quamvis tamen facile tunc ex consequentia gestorum id quoque conici ⁴⁶ posset. Siquidem continuo Treverim versus iter acceleravit, et Maximinum sibi prece placans ac munere, monachis non solum ablata restituit, verum etiam amissam illorum gratiam pecuniarum, quibus fraterna communio valde eguit, redemit impendiis. Ex hoc jam tempore a juvenilibus actibus B resipiscens, magnificum prorsus evasit in virum, locumque istum et congregationem in tantum dilexit, ut ejus potentissimum studio venerabili Ogone huic [loco ⁴⁷] abbate intronizato ⁴⁸, (934) diu nimis obtenebrata religioſe conversationis claritas vitæ nostræ tandem splendidius reluxisset. Hæc ergo omnia, ita ut retulimus, de se gesta, ipse sancto viro Ogoni confessus est. In qua etiam confessione se Deo ac sancto Maximino monachum futurum devovit, si uxori superstes conjugali vinculo mereretur absolvi.

13 ⁴⁹. Referam et aliud, quod huic meo judicio haut longe impar decernitur; nisi forte hoc Maximini virtutum credi debeat detrimentum, quod in illo miraculo facti socium Remigium clarum habuisse asseritur. Comes quidam, nomine Ruobertus ⁵⁰ (281), germanus illius, de quo supra retulimus, Megingaudi fuit, cujus prædia in pago Naachgowe Maximini ac Remigii (282) conlimitantia ⁵¹ prædiis adjacebant. Quam ob rem servi ejus cum familia sanctorum crebro litigio decertabant, illis antiqua confinia supergredi cupientibus, istis e contrario totis viribus retinentibus. Interea cum crudelitas ⁵² servilium querelarum et rusticæ contentionis a vicinis compesci nequivisset, nostris cupidinosam injuriam proclamantibus, causa refertur ad comitem. Ille mox placitum indicens diemque statuens, ad conspectionem ac circumductionem terminorum, magna turba circummanentium comitatus advenit, suisque præire ⁵³ jubet duces. Nec mora; unus ex illis, qui hujus iniquitatis semper exstitit D

caput, et se ceteris præripiens fraudulentus ⁵⁴ circumductor efficitur, præcedens et indice præmonstrans, ac multa de sanctorum prædiis, antiquos transgrediens limites, falsa demonstratione in partes ⁵⁵ sui senioris transferre conatus est. Ibat ergo, et cirroteca ⁵⁶ quam rustici wantum (283) vocant, manu superducta, sicut voluit demonstravit, nostris subsequentibus ac renitentibus et auxilium Maximini atque Remigii constantissima inprecatione conclamantibus. Interea bonus ille ductor atque justus cirrotecam ⁵⁷ manui ⁵⁸ detrahit ⁵⁹, sed in eadem amputatum divinitus digitum reliquit. Tunc maliciæ suæ convictus et ⁶⁰ a seniore suo, ut dignum erat, ignominiose ⁶¹ tractatus, gratiam ipsius amisit; sicque veritate declarata, omnis illa contentio terminum habuit.

14 ⁶². Est villa monasterii quæ Wimari ecclesia (284) dicitur, quam sævissimus quidam, cujus nomen memoriæ nostræ clapsum est, in beneficio habuit. Qui cum sancti familiam gravissime affligeret, etiam non inveniens, quid eis, unde culpari possent, objiceret, uni eorum, qui agrestior ceteris videretur, accipitrem suum custodiendum commisit, sciens rusticum illius artis nullam habere periciam, ut dum ales neglecta deperiret, interitus culpam in rusticum retorqueret. Ille vero diu ⁶⁴ multumque reniti et impericiam excusare artis, cum tamen alitem demum compulsus est custodiendam suscipere. Quid autem ageret? Servavit interim vivam, sine esu in domo fumica ⁶⁴ cito morituram. Qua mortua, plumas ei detraxit, ac sale conspersam domino servandam suspendit. Putabat enim stulta rusticitas, se astuciam callidi hominis evasuram, si ei vel cadaver avis ⁶⁵ tempore exactionis incorruptum valuisset exhibere. Cumque jam revoluta longi temporis spacio, immitis dominus accipitrem suum a rustico exegisset, ille protinus cadaver obtulit. Ibi nacta ⁶⁶ occasione sævit homo, et fera crudelior quasi contumeliam sibi a rustico factam sociis omnibus imputat, astruens, communi consilio illum ad audaciam facti fuisse animatum: cunctosque in crastinum ad placitum ⁶⁷ vocat, omni peculio spoliandos multisque insuper verberibus afficiendos. Territi ergo et æstuantes miseri, nocte illa convenerunt, omnique humano prorsus desperato ⁶⁸ auxilio, Maximini opem expetere statuunt, electos-

VARIE LECTIONES.

⁴⁴ seq. 3. ⁴⁵ deest 2. ⁴⁶ connici 1. ⁴⁷ ita 4. deest 1. 2. 3. ⁴⁸ intronisato 2. 3. ⁴⁹ 2. 3. *add. rubram*: Fraudulentus circumductor (antiquos 3.) prædiorum sancti maximini limites transgrediens quomodo punitus est (t. digiti amputatione p. sit 3.) ⁵⁰ robertus 2. *corr.* ruobertus 1. rubertus 4. ⁵¹ cum limitantia 2. *post corr.* conlimitantia 1. ⁵² cruditas 4. *corr.* crudelitas 1. ⁵³ perire *corr.* preire 1. ⁵⁴ fraudentus 2. ⁵⁵ partis 3. ⁵⁶ cirrotheca 2. 3. *et ita infra*; kirroteca 4. ⁵⁷ cirrotetam 1. ⁵⁸ manu 3. ⁵⁹ detrahat *post corr.* detrahit 1. ⁶⁰ deest 2 *post add.* 1. ⁶¹ ignominiose 4. *quod etiam* 1. *ante correcturam habuisse videtur.* ⁶² 2. 3. *add. rubram*: Sevissimus quidam tiramus innocentium hominum oppressor viscerum effusione vindicante (v. sancto 3.) Maximino miserabiliter interiit. ⁶³ e *corr.* 1. ⁶⁴ *post corr.* fumifica 1. ⁶⁵ ejus 3. ⁶⁶ nata *corr.* nacta 1. ⁶⁷ palatium 1, 2. ⁶⁸ desperati 1, 2.

NOTÆ.

(281) Alibi haut occurrit, nisi fortasse idem sit qui a. 884, a Reginone nominatur.

(282) Ecclesia S. Remigii Ingelheimensis esse videtur.

(283) Gallice *gant*.

(284) Weimerskirchen ad Alisontiam (Elz). HON-
THEIM.

que ex omnibus duos juvenes, impositis eulogiis datisque mandatis, concite ad monasterium mittunt, illis cum timore maximo statutum placiti attendentibus. Missi autem juvenes, cum fratres horæ nonæ sinaxim⁶⁹ celebrassent, portam monasterii valide pulsaverunt; et quia putabatur aliqua potens esse persona, mox intromissi sunt. Qui currentes per medium chorum, eulogias⁷⁰ ante altare tacite deponunt, ac primo scopis, quas secum detulerant, altare diverberant, deinde prostrati solo, ingenti ac miserabili ululatu Maximinum evigilare et in suum auxilium adversus tyrannum⁷¹ exurgere deprecant. Eadem ergo hora eodemque momento, quo isti hic miseras suas deplorant, ille efferus de loco placiti surgens, secessum petiit, ibique cum inenarrabili⁷² tortura viscera carnis simul et crudelitatis effudit.

15⁷³. Bernaker (285) quidam erat vir nobilis et opulentus, qui longe postquam hoc accidit, quod actenus retulimus, eandem villam precario jure acquisivit. Qui facibus avariciæ succensus, agris illius villæ undique contiguos et collimitantes pauperum agellos, eo quod fertillis illa terra esset, sibi injuste usurpavit. Congregatis autem arantium turbis, arare ipsos agros jussit, cum illi, quibus violentiam intulit, eum per Deum obsecrare et sanctum Maximinum, ut sua sibi sufficerent nec se inique suis possessiunculis spoliaret. Quibus cum id responsi redderet, scilicet nec latitudinem nec longitudinem pedis se propter Maximinum de omnibus his terris alicui concessurum, illi ad consuetum recurrunt præsidium, id ipso videlicet loco, quo aratorum multitudo jam tunc ad prandendum considerant⁷⁴, Dei sanctique Maximini subsidium, cum neminem haberent qui⁷⁵ eis tuitioni esse posset⁷⁶, cum magnis fletibus et ejulationibus solo strati precantes. Mira dicturus sum; ut affirmant qui viderunt, in nulla cæli parte ne quidem⁷⁷ minima

A cæli nubecula apparuit, cum subito in hoc tantum loco, ubi juga boum cum aratris stabant, tanta tempestas exorta est, ut vi ventorum turbinisque vertigine elevati boves cum aratris in vallem quandam profundissimam, dimidio pene miliario ab hoc sejunctam loco, rotati projicerentur; ac sine mora, sicut undique fuit, ita ibi quoque serenitas affuit. Cumque agricolæ quaquaversum dispersi, boves suos et aratra disquisissent, venientes ad vallem, bonos quidem aliquos semineces, aliquos jam mortuos, his cornibus evulsis, illis cruribus vel cervicibus fractis, aratra vero in frusta⁷⁸ comminuta reppererant⁷⁹. Tunc agricolæ pro dampnis suis admodum mœstificati, ad Bernachrum⁸⁰ sunt reversi, et quæ acciderant cum gravi luctu nunciaverunt. Ille vero magno timore percussus, et adhuc graviolem se vindictam sensurum suspicatus, virtute Maximini territus, ab insectatione pauperum cessavit ulterius.

16⁸¹. Nec reticendum, quod pro simili crudelitate Adalberto⁸², hujus nostri Adalberti (286) genitori⁸³, Gisilberti ducatus tempore evenerit. Ipse etenim cum inhumane prorsus familiam sancti tractaret, et a matre juvenis ducis — nam pater⁸⁴ jam obierat (287) — proinde sæpius objurgaretur⁸⁵, nec corrigi a nequicia valuisset, quodam tempore sexaginta viri de villa Ramiche⁸⁶ (288) — hæc⁸⁷ enim beneficium ejus erat — surgentes, omnes huc pariter venerunt; cunctisque pro foribus tota nocte excubantibus, licentia a custode impetrata, duodecim tantum infra ecclesiam missos per tria disponunt altaria, tota nocte suffragia Maximini indefessa prece quesituros. Nec spes de Maximini pietate præsumpta votum supplicum miserorum sefellit. Mane siquidem⁸⁸ domina illa — hic⁸⁹ enim tunc morabatur — cum ad missam Adalberto multisque aliis satellitibus comitata, procederet, omnes illi viri in ecclesia ejus præstolantes adventum, mox

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁹ synaxim 1. ⁷⁰ elogias 1. ⁷¹ tyrannum 1. ⁷² enarrabili 1. ⁷³ 1, 3, *add. rubram*: Opulentus quidam avaritiæ facibus succensus agellos sibi pauperum injuste usurpavit. ⁷⁴ considerat 3. ⁷⁵ quis 3. ⁷⁶ possit 2. ⁷⁷ *post add. 1, deest 2.* ⁷⁸ frustra *corr.* frusta 1. ⁷⁹ reperebant 1. ⁸⁰ bernachum 2. *post corr.* bernachrum 1, bernakum 4. ⁸¹ 2, 3, *add. rubram*; Item Adalbertus quidam tyrannus familiam sancti Maximini afflictabat, frustra tamen. ⁸² ab alberto 2, *post corr.* adalberto 1, ab adalberto 3, delberto 4. ⁸³ genitore 1, 2, 3. ⁸⁴ p. ejus 2. ⁸⁵ objurgatur 2, *corr.* objurgaretur 1. ⁸⁶ remiche 2. ⁸⁷ hoc 3. ⁸⁸ *post add. cum 1.* ⁸⁹ hinc 2. *corr.* hic 1.

NOTÆ.

(285) Cf. ejus diploma Hontheim, Hist. Trev. I, p. 268.

(286) Adalbertum Russorum apostolum, postea Magdeburgensem archiepiscopum, intelligi, Henschel, putavit.

(287) Quo anno Ragenarius obierit non constat; cf. Richer. I, 34, qui tamen tempus non recte definiit. Uxorem Hersendam mortuam Ragenarius comes c. a 886, in diplomate ecclesiæ Gorziensi dato nominat (Calmet, I, Probb. p. 313). Altera quæ hic nominatur fuerit oportet, quæ post viri mortem pro Gisilberto puero (supra c. II, cf. Richer. I. l.: *jam facto juveni*) ducatum Lotharingiæ administrasse videtur. Notandum est, quod sæc. x, sæpius feminæ ducatus administrationem susce-

D perunt, in Alamannia Hadawiga (Ekkehardus de Casibus c. 10, Mon. II, p. 122; *Suevorum post Purhardum virum dux vidua*), in Bavaria Judith (Ratherii Op. ed. Ballerini p. Cl. 382, n. 39), in Lotharingia Beatrix (Chron. Senonense ap. Dacherium ed. 2, I, p. 616: *erat quædam ducissa, quæ viro suo viduata Lothariensem ducatum pro modulo regebat*; cf. Vita Gerardi Tull. r. 21, et Gerberti epist. passim). Ita etiam regnum imperatrices Adelheida et Theophania gubernarunt, quarum hæc in diplomatis Italicis non semel *imperator* audit; cf. Jahrbucher II, 2, pag. 65, 66.

(288) An Remingen (Remich) ad sinistram Moselle ripam, 8 leucas supra Treviros? HENSCHEN.

ut ingressa est, cuncti pariter in pavementum coram sacro altari corruunt ⁹⁰, terribilibus ac ⁹¹ maximis clamoribus Maximinum in tanta necessitate patrocinari, seque de Adalberti ⁹² tyrannide ⁹³ jam tandem conclamant eripi. Vix illis clamoribus post evolutum dimidiæ, ut fertur, horæ spacium silentium est imperatum. Adalbertus vero ⁹⁴ clementem ⁹⁵ videns feminam haut modico dolore ex compassione miserorum attactam, dejerare per Maximini virtutem cœpit, omniaque quæ dicerent homines illos fuisse mentitos; et ut erat ense accinctus ⁹⁶, manum protinus extendens ad capulum, procaciter nimis per spatium suam juravit, se gravissimas pœnas pro tanta temeritate luituros. Necdum minarum verba finierat ⁹⁷, cum subito, videntibus cunctis — pallio enim tunc non erat amictus —, soluto divinitus cingulo, gladius de ejus femore in terram cecidit. Factumque hoc, quod exinde miliciæ foret inutilis, evidens ⁹⁸ portentum fuit. Ita Maximinus, cum ejus virtute Adalbertus publice confusus, mox beneficium amisit, ad ipsius feritate servos suos potenter eripuit.

17 ⁹⁹. Tum Wenido custos ecclesiæ, de quo su-

A perius fecimus mentionem (289), sumens lagunculam trium tantum capacem sextariorum vino plenam, Maximini benedictione exorata, sexaginta illos viros, vigilis totius noctis ac fletibus fatigatos, satis habunde refecit. Et ne etiam corporali suæ charitatis præmio privaretur, mox ut rediens intravit ecclesiam, eandem lagunculam ut erat prius plenam invenit. Porro istis omnibus, quæ in hoc capitulo retulimus, Ruotpertus, presbiter et monachus, qui interfuit et vidit, attestatur.

18 ¹⁰⁰. De Wenidone autem ¹⁰¹ dum arduam vitæ suæ conversationem, sæpe michi ab hiis qui eum noverunt expositam, cum hoc confero, quod ita familiariter Maximini virtutum ¹⁰² quantulæcumque portioni communicat, quid aliud quam sanctæ censeam æstimare? Et quia tantum de hoc viro diximus, libet et aliud mei similibus, scilicet corde pollutis et corpore, in exemplum se cavendi referre, quod ille quoque referebat, quotiens negligentiores vel moneret vel corripere fratres.

19. Quidam in hoc monasterio fuit acolithus (290)

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁰ corruerunt 3. ⁹¹ et 2. ⁹² alberti *post corr.* adelberti 1. ⁹³ tyrannide 1. ⁹⁴ *post add.* 1, *deest* 2. ⁹⁵ *e corr.* 4, ⁹⁶ accinctus 1. ⁹⁷ finierant 3. ⁹⁸ *e corr.* 1, eidem 2. ⁹⁹ 2, 3, *add rubram*: Miraculosa vini recompensatio. ¹⁰⁰ 2, 3. *add. rubram*: Sancta Wenidonis conversatio. ¹⁰¹ a. d. *desunt* 1, 2. ¹⁰² uir 2.

NOTÆ.

(289) c. 5.
(290) Narrat autor in sequentibus quædam nullius momenti de Wenilone monacho, Reginero presbytero, quem « ante hoc biennium defunctum, » dicit, Richwino monacho, « qui nunc usque superest », Willero et Wikero abbatibus (c. 20-21), denique reliquiarum S. Maximini, Normannorum tempore reconditarum, inventionem sub Ratbodne episcopo (c. 26-29), ex quibus hæc tantum de Normannis c. 26, recipienda duxi: « Ea tempestate, qua pene universam Galliam Northmannorum crudelitati feriendam divinæ animæ diversionis cen-

C sura subegerat, cum propriæ impietatis facibus gentilium furor succensus urbes ac vicos et universas Christi ecclesias ignibus conflagraret, contigit hanc quoque urbem Trevericam cum suburbanis ejus eisdem casibus obnoxiam subjacuisse. Et quoniam tam miseranda civium strages urbisque subversio improvisa ac subita evenisse asseritur, hoc monasterium inter cætera non solum concrematum est, sed tanta monachorum et ecclesiasticæ familiæ cæde completum, ut ne unus quidem superstes remaneret ex omnibus, cui notus esset locus tumuli, quo sacræ reliquiæ claudabantur. »

CIRCA ANNUM DOMINI DCCCLXIII.

FRIDEGODUS

BENEDICTINUS MONACHUS.

NOTITIA HISTORICA IN FRIDEGODUM.

(Fabric., Bibliotheca med. et inf. Lat.)

Fridegodus, monachus fani Servatoris Duroverni Cantiorum sive Cantuariensis, ordinis Benedictini, circa annum Christi 960 *Vitam S. Audoeni*, archiepiscopi Rothomagensis, an. 677 defuncti, prosa scriptam sub hujus nomine edidit Surius ad 24 Augusti, *Vitam S. Wilfridi*, Eboracensis archiepiscopi (qui an. 687 obiit), versibus hexametris ad Odonem, archiepiscopum Cantuariensem, vulgavit Mabillonius sæc. III Benedictin., pag. 169, et supplementum ejusdem ex codice Cottoniano sæc. IV, pag. 722. Joannes Baleus II.